

li dè's s'amor: / mais tal *feresa* e tal paor / à d'aquela jens que lai sòn, / que ja non cuja la sason / veser que sia escapatz» (ed. Lavaud-N., v. 3989; Rayn. I, p. 92b); sorgeix el gegant leprós «e Jaufré que-l vi ac *feresa* / can lo vi tan desfigurat» (v. 2312); i no és en ell sol sinó també en Peire Cardenal, en la *Preza de Jerusalem* (Rayn. III, 309) i en algun altre medieval (PSW III, 451). Si no *feredat*, també hi ha allà *fertat* (PSW III, 472); allí hi afegim *feror* 'horror', p. ex. en Peire d'Alverne (xvii, 23, «Schauder, Grausen» segons el glossari de Zenker, *RFGn.* XII, 894).³

Cal però arribar al fons de la qüestió estudiant de prop les variants occitanes i examinant bé l'etimologia del mot francès, per assegurar-nos de si aquest té una etimologia germànica ferma, amb FR, que ens persuadís d'abandonar en el català i l'occità la convincent etimologia FERUS, car bé es podria concebre que FR, en posició apartada de l'accent, vagi passar a *-fer-*, potser no per una anaptixi pura, sinó (com en el cas d'*esbala(uz)ir*), una anaptixi fomentada per la influència de FERUS i *feredat/ferenza* com a etimologia popular. Al capdavant els verbs de procedència germànica en *es-* + consonant són una munició en francès i no pas escassos en oc.-cat., i un compartiment com el del temor i la violència n'ha fornint tota una porció: *esmaiar*, *esclatar*, *escallimpar*, *esculcar/ESCORCOLLAR*, etc. D'altra banda si tothom ha pensat en el germànic, potser ha estat instintivament recordant-se que les llengües germàniques més conegudes tenen tota una sèrie de mots en *-f-* per a la idea de temor: al. *furcht*, *fürchten*, angl. *fear*, amb *afraid*, neerl. *vees* 'temor', gòt. *faürhtjan*.

No és estrany, doncs, que després de Diez, que havia pensat a identificar el fr. *effrayer* amb oc. ant. *esfreidar* 'refredar' de FRIGIDUS, rebutjant la seva idea (sembla que amb raó, però no sé si amb un examen prou a fons) es va indicar per diverses bandes que *effrayer* deuria ser un germanisme, tant a Alemanya (Förster, *ZRPb.* VI, 1883, 109) com a França (ja Gaston Paris comença en *Rom.* VII, 1878, 121, i més *Rom.* X, 443; XI, 444). Tanmateix degué haver-hi decepció en veure que aquell grup de sinònims germànics no formen un conjunt als ulls dels germanistes i es disocien en diversos brancs.

D'una banda hem de posar l'angl. *afraid*, que encara no s'havia imposat en temps de Chaucer, car aquest fuig de decidir-se entre el mot saxó i el normand —«not *afered* nor *affrayed*»— apariant-los sinònicament, o sigui que *affrayed* era un francesisme (de *efrayed*) que se superposà al mot germànic *afered*, en connexió amb el verb angl. *to fear*, ags. *færan*; i aquest sí que és germànic però s'emparenta amb el grup germànic que significa 'emboscada', 'perill' (al. *gefahr*), i tenint originalment aquest significat i forma ens aparta completament del mot francès. No conec tant la història del neerl. *vees*, però em pregunto si no es troba en un cas semblant al d'*afraid*, com sigui que el bretó *éfreiz* és un préstec del fr. mj. *effrais* plural d'*effroi* «épouvante» (=fr. mod. *effroi*), i tot això sona quasi igual que el neerl. *vees*. Quant a l'al.

furcht, *fürchten*, angl. *fright*, ags. *fryhto*, gòt. *faürhts*, *faürhtjan*, aquests sí que són antics en germànic, si bé sense cap relació amb el grup per a 'perill' ni angl. *fear*, encara que no tinguin etimologia indoeuropea gens sòlida, no havent-hi res de relacionable en les altres llengües de la gran família (llevat per ventura el tocari Pok., *IEW*, 820), però la base protogermànica que suposen, FURHTI-, salta a la vista que no serveix per relacionar-la amb el francès.

Llavors van alçar-se amb un recurs enginyós: relacionar-lo amb el nom germànic de la pau, o sigui FRIÛU- o FRIDU- (al. *frieden*, ags. *fridu*, esc. ant. *fridr*) imaginant que 'espantar' es vagi anomenar amb una formació híbrida romano-germànica *EXFRIDARE com si diguéssim 'desapaivagar', 'no deixar estar en pau'. I en això s'ha quedat: *REW*, 3008; *FEW* III, 293; Bloch, I, 2; Gamillscheg (*EWFS*, s. v.; *Rom. Germ.* I, 166.7). Com a suport semàntic trobarem que en textos del període inicial el fr. ant. *esfreer* significa més aviat «troublers», i que el matís modern no queda ben fixat fins c. a l'any 1300 i que també el substantiu *effroi* en l'etapa inicial, *esfrei*, significa més aviat «émoi» (que al capdavant és ben poc lluny d'«esfereïment») i fins «tumulte, trouble» (d'on s'arriba a «bruit» en algun text del fr. mj. i en dialectes del SE.); de tota manera ja hi ha *effroyable* «qui cause de l'effroi» en el S. XIV. Etcètera: hem de deixar els detalls d'això per als especialistes del francès del Nord.

Però reconeguem que aquesta formació híbrida *EXFRIDARE és xocant. És formar, amb elements prefixals i desinencials romànics, un verb, derivant-lo d'un substantiu germànic sense que ni en germànic hagi existit enlloc tal verb (no hi ha hagut mai un al. *entfrieden, ni un gòt. *us-fridan, etc.), ni en romànic hi hagi rastre que s'hi hagi introduït el substantiu germànic en qüestió: s'assembla això en una mesura alarmanant a aquelles etimologies «construïdes», «papierne», que retraïem a gent com Bruch, Nicholson o Harri Meier.

Car en el cas del fr. *esmaier* 'desmaiar, descoratjar' i en el d'*essoignier*, almenys hi ha un verb en germànic, a la base, i no pas un substantiu; en el cas d'*ebloir* també (*blauþjan), i al capdavant és fàcil que formacions com *USBLAUÐJAN, *IZMAGAN, ja vagin existir en germànic, puix que l'arrel és verbal. Ací en canvi, en germànic no hi ha sinó un substantiu: res més. Però això és per obtenir, al capdavant, un verb que no significaria pas 'inquietar' (= 'treure de la pau, llançar fora de pau') sinó 'espantar', altra cosa. Cal dir almenys que és rebuscat. Algun detall fonètic també ha causat inquietud: del suposat *EXFRIDARE es passa bé a *esfreer*, però tot seguit compareix *affraier*, *esfreier*, amb una *i* que ja no és ben normal. Val a dir que aquest darrer escrúpol sembla eliminable amb alguna explicació per analogia, a base del regular *effroi* < *esfrei*.

La llengua d'oc pot ser en aquestes condicions un valor decisiu. Realment una part de les formes de l'occità antic presenten una variant amb *-fr-* que està en discordància amb l'etimologia a base de FERUS, i en